

โครงสร้าง บริบทแวดล้อม มิติชุมชนกับการสะท้อนการสื่อสารทางการเมือง ภายในหมู่บ้านดอนกลอย (หมู่บ้านเสื้อแดง) จังหวัดมหาสารคาม Structure, Environmental Context, and Community Dimension to Reflect on Political Communication in Don Kloi (Red Shirt Village), Maha Sarakham Province

สุรีพร คลังพระศรี¹

Sureepron Klungprasri¹

บทคัดย่อ

รายงานการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้าง บริบทแวดล้อม มิติชุมชนทางด้านต่าง ๆ กับการสะท้อนการสื่อสารทางการเมืองภายในหมู่บ้านดอนกลอย (หมู่บ้านเสื้อแดง) ในจังหวัดมหาสารคาม เก็บรวบรวมข้อมูลแบบเจาะจงโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกลุ่มเสื้อแดงในพื้นที่ บ้านดอนกลอยที่มีการจัดตั้งเป็น “หมู่บ้านเสื้อแดง” ในปี พ.ศ. 2554 ได้แก่ หมู่ที่ 6 หมู่ที่ 17 และหมู่ที่ 20 ตำบลห้วยขวาง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้ทฤษฎีการสื่อสารการเมือง และกรอบแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้าง บริบทแวดล้อม และมิติชุมชนทางด้านต่าง ๆ เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า องค์กรประกอบใน 7 มิติ อันได้แก่ มิติทางภูมิศาสตร์ มิติทางประวัติศาสตร์ มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางการเมือง มิติทางสังคม มิติทางวัฒนธรรม และมิติทางการเมืองการสื่อสารของหมู่บ้านดอนกลอย ทั้ง 3 หมู่ ทำให้เห็นลักษณะเด่น ๆ ของหมู่บ้านนี้ว่า มิติทางด้านภูมิศาสตร์ และเศรษฐกิจจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบการพึ่งพาอาศัยกัน และในการตั้งบ้านเรือนเป็นแบบกระจุกตัวอยู่ในบริเวณใกล้ชิดกันในพื้นที่ติดกัน มีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิต มีผลต่อรูปแบบวัฒนธรรมการสื่อสารของคนในชุมชนที่มีลักษณะการพูดคุยแบบเห็นหน้าค่าตา (face-to-face communication) ใช้รูปแบบการเดินเท้าไปมาหาสู่กัน บ้างก็ขี่รถเครื่อง (รถจักรยานยนต์) หรือรถจักรยานสองล้อ เพื่อแวะเวียนถามไถ่สารทุกข์สุกดิบหรือแม้กระทั่งการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกัน และด้วยวิถีชีวิตแบบเกษตรกร เมื่อว่างจากการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลัก ชาวบ้านจะรวมตัวกันตามร้านขายของชำ ร้านส้มตำ ร้านก๋วยจั๊บ เพื่อพบปะพูดคุยถามไถ่สารทุกข์สุกดิบหรือการแลกเปลี่ยนข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อีกทั้งโครงสร้างทางสังคมที่เป็นสังคมที่พึ่งตนเองแบบชนบท มีลักษณะสถาบันครอบครัวแบบระบบเครือญาติ เป็นแรงเกาะเกี่ยวทางสังคมที่สำคัญ คือ การจัดการแต่งงานกันเองในหมู่บ้าน (กินดอง) ทำให้หมู่บ้านนี้ค่อนข้างเกี่ยวพันกันอย่างเหนียวแน่น อีกประการหนึ่งที่ยังมองข้ามไม่ได้ คือ มิติด้านการสื่อสารที่เชื่อมโยงสานสัมพันธ์ของชุมชนคือ วัฒนธรรม ประเพณี ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจ ความรู้สึก ที่ทรงคุณค่าและมีความหมายในมุมมองของคนอีสาน เพราะสื่อประเพณี เป็นรูปแบบการไหลเวียนของข่าวสารจาก “ฮีดลีสอง” เช่น บุญมหาสงกรานต์ บุญบั้งไฟ บุญออกพรรษา บุญกฐิน เป็นต้น คือ เมื่อมีการรวมตัวของชาวบ้านจากงานบุญงานประเพณี

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (Email : tom06122520@gmail.com)

การพบปะพูดคุย การร่วมสังสรรค์เฮฮา จากงานบุญก็จะเกิดการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารทางการเมืองขึ้นในชุมชน ได้แก่ ข่าวสารการสนทนา (การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง) และข่าวสารการเมืองท้องถิ่น

คำสำคัญ : การสื่อสารการเมือง โครงสร้าง บริบทแวดล้อม มิติชุมชน หมู่บ้านเสื้อแดง

ABSTRACT

The major aim of the qualitative research was to study structure, environmental context and community dimension to reflect on political communication in Don Kloi (Red Shirt Village) Maha Sarakham Province. The data was collected by in-depth interview, group interview and participation observation of the red shirt members in Don Kloi Community, Maha Sarakham province, The red shirt community was established in 2010 consisting of village No. 6, Village No. 17 and Village No. 20, Huakhwang sub-district, Kosumpisai District, Maha Sarakham Province. Theory of political communication and conceptual framework of structure, environmental context and community dimensions were employed for the study. The study showed that seven major dimensions of three villages consisted of geographical dimension. Regarding the geographical dimension and economic dimension, the study showed that most of people in these villages were a former and they relied on each other. They usually built their house in the same area. The factors affected their way of living, culture and communication especially face-to-face communication. They always visited each other on foot, by bicycle, motorbike or car for exchange information. After harvest season, the famers usually gathered at grocery stores, or restaurants for discussion about political issued and well-being. Regarding the social structure, it was independent society with relative family system, and the villagers usually had a close relationship with each other because they always got married with people in the same Village. Regarding the communicative dimension, culture and tradition were a center for mine, feeling, values and meaning of various aspect of 1-sam people such as Songkhram festival, fire rocket, and Bon Kathin. The feastival were events for entertainment, talking and discussion about local and National Polities.

Keyword : Political communication, Structure, context, community dimension, red-shirt village

บทนำ

การสื่อสารเป็นขบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง ทักษะ และความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆจากบุคคลหนึ่งไปบุคคลหนึ่ง นอกจากนั้นการสื่อสารยังเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งในด้านการดำเนินชีวิต สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษา การสื่อสารจึงเป็น

กระบวนการพิเศษหรือฟันเฟืองของเครื่องจักรทางสังคม (เกดินี จุฑาวิจิตร, 2548 : 30) ทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ อีกทั้งทำให้สังคมดำเนินต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง หากไม่มีการสื่อสารเมื่อนั้นก็ไม่สังคม และในทางตรงกันข้ามหากไม่มีสังคมก็ไม่มีการสื่อสาร นอกจากการสื่อสารและสังคมจะเป็นเสมือนเงาของกันและกันแล้ว การสื่อสารยังได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นพลังหลักสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เพราะการสื่อสารถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือและวิธีการที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ทั้งต่อปัจเจกบุคคลต่อองค์กรและต่อสังคมทำให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลสื่อสารแก่การดำเนินชีวิตมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือทัศนคติของบุคคล ตลอดจนอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและแบบแผนแห่งความเป็นอยู่ทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองได้

โดยเฉพาะในด้านการเมืองแล้วการมีความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการมีความรู้ความเข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะเป็นตัวบ่งชี้ว่าการเมืองนั้นมีการพัฒนาหรือไม่อย่างไร กล่าวคือ หากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองที่สูงย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองสูงไปด้วย และในทางกลับกันหากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและการเข้ามามีส่วนร่วมในระดับต่ำการพัฒนาทางการเมืองย่อมต่ำไปด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งการที่จะทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้นั้น (พฤทธิสาธิต ชุมพล, 2530 : 151-152) ทั้งนี้การสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นพลังหลักในการพัฒนาบ้านเมือง โดยใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือและวิธีการที่สำคัญที่จะช่วยให้ประชาชนได้รับรู้ประสบการณ์ต่างๆทางการเมือง เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองก็อาจจะก่อให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งนับได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นปัจจัยที่จำเป็นของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบการเมืองจะทำให้ผู้ปกครองสามารถรับรู้ถึงความต้องการของประชาชนและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดี

จากวิกฤตการณ์ความขัดแย้งในสังคมไทย การเคลื่อนไหวทางการเมืองในชุมชนต่าง ๆ ของประเทศที่ดำเนินมาเป็นเวลาแรมปีซึ่งการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์รูปแบบหนึ่งในระบอบประชาธิปไตยก็คือ “ การจัดตั้งหมู่บ้านเสื้อแดง ” ในภาคอีสานเพื่อประกาศต่อสาธารณะให้ทราบว่า เป็นหมู่บ้านที่มุ่งมั่นจะทากิจกรรม “เพื่อประชาธิปไตย” นี้ หากมองปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์หรือตัวสื่อความหมาย นั่นก็คือ ป้ายชื่อหมู่บ้านเสื้อแดง ซึ่งเป็นแผ่นป้ายไวโนลิสต์สีแดง มีชื่อหมู่บ้าน และถ้อยคำ “เพื่อประชาธิปไตย” และรูป พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร รูปแบบของแผ่นป้ายใช้เป็นมาตรฐานเดียวกัน รูปแบบที่ปรากฏแสดงให้เห็นว่า พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร ชาวบ้าน และประชาธิปไตยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นนี้คือจุดเปลี่ยนของสังคมชนบทในอีสาน ชาวบ้านตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น รู้จักสิทธิทางการเมืองมากขึ้น เรียกร้องความเป็นธรรมเพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม ตามความรู้สึกของชาวบ้านซึ่งอาจเป็นผลมาจากเศรษฐกิจที่เติบโตขึ้น ความมั่งคั่งลงสู่ระดับท้องถิ่นและชุมชน และการกระจายอำนาจทางการเมืองของท้องถิ่น รวมทั้งนโยบาย “ประชานิยม” ต่างๆ ตั้งแต่ปี 2544 เป็นต้นมา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ประชาธิปไตยในมุมมองชาวบ้าน คือ ชาวบ้านเป็นผู้มีสิทธิ์ในการกำหนดผู้บริหาร จากการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยดังนั้น รัฐประหาร 2549 เพื่อล้มล้าง “ระบอบทักษิณ” จึงขาดความชอบธรรม และเป็นที่ยอมรับได้ว่าเมื่อมีการชุมนุมทางการเมืองของคนเสื้อแดง จะมีคนอีสานเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการเข้าร่วมชุมนุมด้วยทุกครั้งซึ่งถือว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชน ด้วยจำนวนมหาศาล และต่อเนื่องยาวนานตลอดหลายปีจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่าประเด็นทางโครงสร้าง บริบทแวดล้อม มิติชุมชนทางด้าน

ต่าง ๆ นั้นมีผลต่อการสื่อสารทางการเมืองภายในหมู่บ้านดอนกลอย (หมู่บ้านเสื้อแดง) ในจังหวัดมหาสารคามอย่างไรบ้าง ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่าผลของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาทางการเมืองของประเทศให้ก้าวไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงในอนาคตได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาโครงสร้าง บริบทแวดล้อม มิติชุมชนทางด้านต่าง ๆ ในกับการสะท้อนการสื่อสารทางการเมืองภายในหมู่บ้านดอนกลอย (หมู่บ้านเสื้อแดง) ในจังหวัดมหาสารคาม

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “โครงสร้าง บริบทแวดล้อม มิติชุมชนทางด้านต่างๆในกับการสะท้อนการสื่อสารทางการเมืองภายในหมู่บ้านดอนกลอย (หมู่บ้านเสื้อแดง) ในจังหวัดมหาสารคาม” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำ แนวคิด และทฤษฎี มาเป็นกรอบในการศึกษาและวิเคราะห์ เพื่อนำเสนอผลการวิจัย สรุปผล และข้อเสนอแนะในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการสื่อสารการเมือง (Political Communication)
2. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้าง บริบทแวดล้อม และมิติชุมชนทางด้านต่าง ๆ (Structure, Context, Community Dimension)

วิธีการวิจัย

แหล่งข้อมูลและการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาแบบเจาะจงจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่บ้านดอนกลอย หมู่ที่ 6 หมู่ที่ 17 และหมู่ที่ 20 ตำบลหัวขวาง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีการจัดตั้ง “หมู่บ้านเสื้อแดง” อย่างเป็นทางการ มาตั้งแต่ พ.ศ. 2554 และยังมีภารกิจกรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง และเป็นต้นแบบ “หมู่บ้านเสื้อแดง” ของจังหวัดมหาสารคาม โดยมีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) เป็นการสนทนาที่ผู้วิจัยมุ่งที่จะได้คำตอบจากผู้ให้ข้อมูล สำคัญ (Key Informants) เป็นรายบุคคล โดยใช้การสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างของคำถามกับแกนนำของกลุ่มทั้ง 3 หมู่บ้านๆละ 2 คน รวม 6 คน
2. การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกการสนทนาดำเนินการกับชาวบ้านซึ่งเป็นสมาชิกคนเสื้อแดง กลุ่มละ 6 คน จำนวน 6 กลุ่ม รวม 36 คน
3. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) จะเป็นการศึกษาที่รวบรวมข้อมูลจากการเข้าไปศึกษา และร่วมกิจกรรมกับหมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อสร้างความสนิทสนมและคุ้นเคย พร้อมทั้งสังเกตการณ์เพื่อเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ไม่สามารถเข้าถึงได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และช่วยเพิ่มความกระจ่างและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
4. การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของการสื่อสารทางการเมือง และกลุ่มคนเสื้อแดง โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งงานวิจัย บทความ ความ

ข่าวทั้งจากหนังสือพิมพ์ และ เว็บไซต์ เพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัยในครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีดังนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และ การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview)

ผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัยทำหน้าที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสัมภาษณ์กลุ่มด้วยตนเองเป็นหลัก โดยมีการบันทึกภาพเคลื่อนไหวและการจดบันทึก โดยข้อคำถามมาจากการที่ได้มีการกำหนดเอาไว้เบื้องต้นเพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นการสนทนาที่ผู้วิจัยมุ่งที่จะได้คำตอบจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นรายบุคคล โดยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มโดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

2. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) จะเป็นการศึกษาที่รวบรวมข้อมูลจากการเข้าไปศึกษา โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยจะทำการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกลักษณะการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและร่วมกิจกรรมกับหมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อสร้างความสนิทสนมและคุ้นเคย พร้อมทั้งสังเกตการณ์เพื่อเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะค้นหาคำตอบในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้าง บริบทแวดล้อม มิติชุมชนทางด้านต่าง ๆ ในกับการสะท้อนการสื่อสารทางการเมืองภายในหมู่บ้านคอนกลอย (หมู่บ้านเสื้อแดง) ในจังหวัดมหาสารคาม ภายใต้กรอบทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง และแนวคิดโครงสร้าง บริบทแวดล้อม มิติชุมชนทางด้านต่าง ๆ ซึ่งหลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจนครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) กับกลุ่มตัวอย่างมาทำความเข้าใจเบื้องต้น โดยจัดระบบข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยตามกรอบทฤษฎี เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงประเด็นในการวิจัย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นจะดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน ตลอดระยะเวลาที่ทำ การวิจัย คือ ในแต่ละวันหลังจากที่ผู้วิจัยทำการ เก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่กันไป โดยผู้วิจัยจะนำความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์กลุ่มและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวมถึงการสังเกตพฤติกรรมกิริยา อารมณ์ที่เกิดขึ้นของกลุ่มตัวอย่าง และนำมาวิเคราะห์ ตามกรอบทฤษฎี เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งเมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลรวมถึง การวิเคราะห์เอกสารครบถ้วนตามที่ต้องการแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากแต่ละกลุ่มมารวมกัน และทำการกำหนดประเด็นต่าง ๆ ของข้อมูล ซึ่งได้แก่ ช่องทางการสื่อสารทาง การกับการสร้างกลุ่มทางสังคมและเครือข่ายทางการเมือง และนำข้อมูลที่ได้มาบรรยายเชื่อมโยงในประเด็นแต่ละประเด็นเพื่อให้ได้คำตอบ

สรุปผลการวิจัย

1. โครงสร้าง บริบทแวดล้อม มิติทางด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านคอนกลอย

ผลการวิจัย พบว่า หมู่บ้านคอนกลอย ทั้ง 3 หมู่บ้านประกอบไปด้วย 7 มิติต่าง ๆ อันได้แก่ มิติทาง

ภูมิศาสตร์ มิติทางประวัติศาสตร์ มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางการเมือง มิติทางสังคม มิติทางวัฒนธรรม และมิติทางการสื่อสาร ดังนี้

1.1. มิติทางภูมิศาสตร์ (geographical)

บ้านดอนกลอย ทั้ง 3 หมู่บ้าน อยู่ห่างจากตัวอำเภอโกสุมพิสัย 2 กิโลเมตร ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของตัวอำเภอ และอยู่ห่างจากที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลหัวขวาง 5 กิโลเมตร โดยอยู่ห่างจากเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ประมาณ 26 กิโลเมตร หรือใช้เวลาประมาณ 30 นาที หากเดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคล และเนื่องจากบ้านดอนกลอย ทั้ง 3 หมู่บ้าน มีที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากพื้นที่เขตอำเภอเมือง ส่งผลให้ชุมชนนี้ มีความใกล้ชิดกับความเป็นเมือง ความทันสมัย เพราะความสะดวกในการคมนาคมขนส่งซึ่งมีถนนลาดยางสายโกสุมพิสัย-บ้านโสกขุน ตัดผ่านหน้าหมู่บ้าน ทั้งนี้ อาณาเขตของบ้านดอนกลอย มีแนวติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดกับเทศบาลตำบลหัวขวาง
ทิศใต้	ติดกับบ้านยางสินไชย
ทิศตะวันออก	ติดกับบ้านหัวขัว
ทิศตะวันตก	ติดกับบ้านหนองยาง

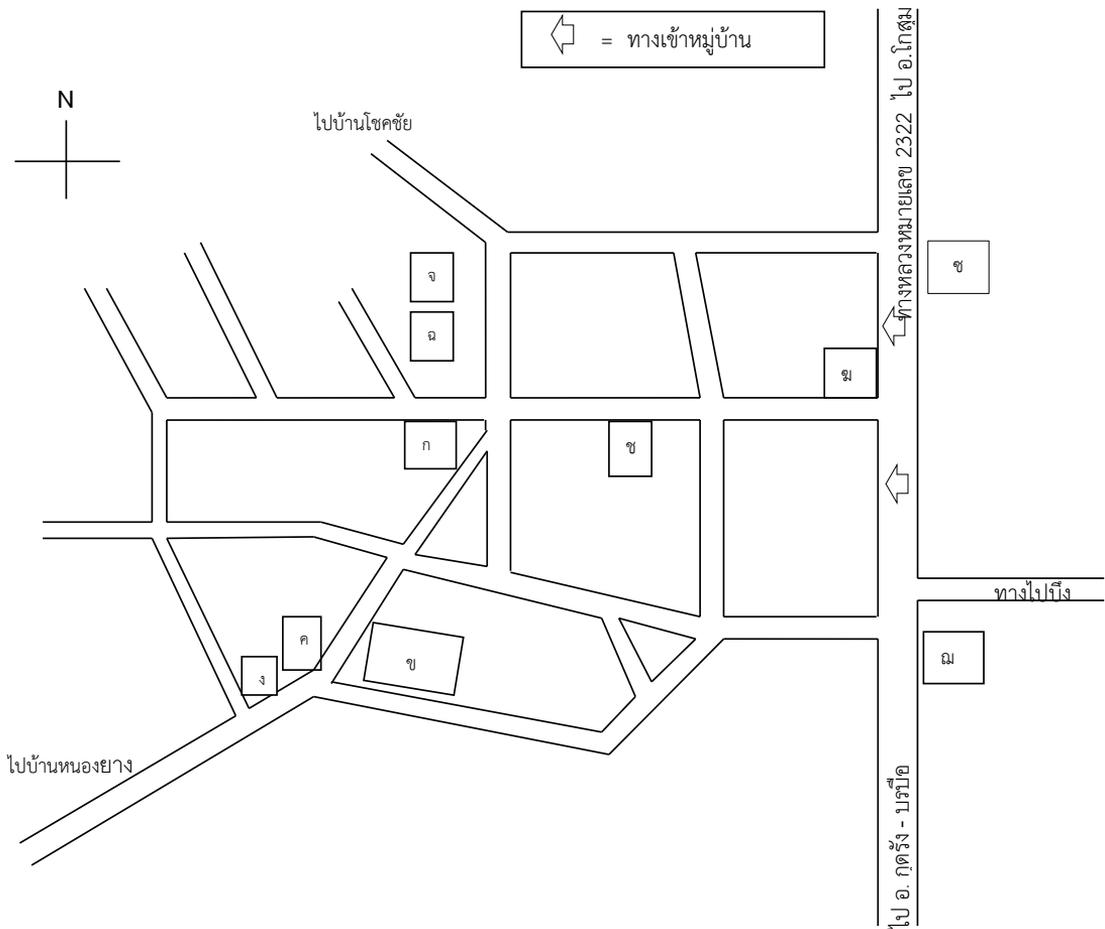
พื้นที่ทั้งหมดของบ้านดอนกลอยมีประมาณ 6,168 ไร่ แบ่งเป็น หมู่ที่ 6 จำนวน 2,075 ไร่ หมู่ที่ 17 จำนวน 2,040 ไร่ และหมู่ที่ 20 จำนวน 2,053 ไร่ ลักษณะทางธรณีวิทยาเป็นดินร่วนปนทราย ซึ่งเหมาะแก่การทำเกษตรและเลี้ยงสัตว์ แต่มีบางพื้นที่ที่เท่านั้นที่เป็นดินเค็ม ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม สลับดอน และมีลักษณะภูมิอากาศ 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว ซึ่งเป็นแบบภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง คือ เวลากลางวันและกลางคืนค่อนข้างแตกต่างกัน ในฤดูร้อนอากาศจะร้อนถึงร้อนจัด และจะแห้งแล้งมาก ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน ฤดูฝนปริมาณน้ำฝนที่ได้รับประมาณร้อยละ 87 แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศของแต่ละปีด้วย โดยฤดูฝนจะเริ่มประมาณปลายเดือนพฤษภาคมและจะตกชุกในช่วงเดือนสิงหาคม และกันยายน จนถึงเดือนตุลาคม ส่วนในฤดูหนาวจะหนาวถึงหนาวจัดโดยอากาศจะหนาวอยู่ประมาณ 3-4 เดือน

นอกจากนี้ จากการลงพื้นที่สังเกตได้ว่า บ้านดอนกลอย จัดเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ที่มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น รวม 409 ครัวเรือน จึงทำให้ต้องแบ่งเขตการปกครองออกเป็นหมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 6 จำนวน 142 ครัวเรือน หมู่ที่ 17 จำนวน 114 ครัวเรือน และ หมู่ที่ 20 จำนวน 153 ครัวเรือน ซึ่งมีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 1,512 คน ซึ่งจัดได้ว่ามีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับที่หนึ่งจากจำนวนหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหัวขวาง ที่มีทั้งหมด 14 หมู่บ้าน จัดอยู่ในกลุ่มที่มีความเจริญ ด้วยระบบสาธารณูปโภคในหมู่บ้าน ได้แก่ การมีถนนลาดยางจากถนนใหญ่ถึงตัวหมู่บ้าน แม้กระทั่งถนนภายในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตเชื่อมติดต่อกัน มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เป็นถนนลูกรัง ซึ่งจะเป็ถนนที่เชื่อมต่อไร่นา การเกษตรของชาวบ้าน มีไฟฟ้า น้ำประปาหมู่บ้าน ร้านค้าของชำ ตู้โทรศัพท์สาธารณะ โรงเรียนชุมชน โรงฆ่าสัตว์ หอกระจายข่าวชุมชน และศาลากลางบ้าน นอกจากนี้ยังมีแหล่งให้บริการด้านสุขภาพให้กับชาวบ้านในชุมชน ได้แก่ ร้านขายยา หมอชาวบ้าน

ส่วนของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนบ้านดอนกลอยนั้น มีแหล่งน้ำธรรมชาติ 3 แห่งด้วยกัน ได้แก่ หนองคู หนองดอนปู่ตา และบึงกุย ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อชุมชนเนื่องจากเป็นแหล่งน้ำที่ชาวบ้านใช้ประกอบอาชีพเกษตรกร เพราะเป็นแหล่งน้ำที่มีน้ำให้ใช้ตลอดทั้งปี อีกทั้งยังเป็นแหล่งในการจับสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา เพื่อนำมาประกอบอาหารอีกด้วย

ในลักษณะเชิงภูมิศาสตร์กายภาพ ผลจากการเดินสำรวจจัดทำแผนที่เดินดินทำให้ตั้งข้อสังเกตได้ว่ารูปแบบการตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านมีความใกล้ชิดกันมาก กล่าวคือ มีการสร้างบ้านในพื้นที่ที่ติดกัน เป็นการกระจุก

ตัวอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน แน่นหนาทั้งหมู่บ้าน โดยเฉพาะบริเวณทางเข้าหมู่บ้านที่มีทั้งร้านค้าขายของชำ (ข) และบริเวณกลุ่มใจกลางหมู่บ้านที่มีศาลากลางบ้าน (ก) ที่เป็นศูนย์รวมของชาวบ้านทั้ง 3 หมู่บ้าน อีกทั้งวัดบ้านดอนกลอย (ข) ที่อยู่ห่างจากบ้านผู้ใหญ่บ้านดอนกลอยทั้ง 3 หมู่ ไม่มากนัก มีส่วนน้อยที่มีการสร้างบ้านเรือนอยู่บนที่นาหรือที่ทำกินของตนเอง นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ถนนทางเข้าหมู่บ้านที่มีร้านค้าขายของชำที่เปิดให้บริการเติมเงิน (ข) และฝั่งตรงข้ามถนนเป็นร้านขายส้มตำ (ข) ประจำหมู่บ้านก็จัดเป็นแหล่งพบปะในการสนทนากลุ่มย่อย หรือศูนย์รวมของคนในหมู่บ้านด้วยเช่นกัน และอีกหนึ่งทางเข้าหมู่บ้านเป็นร้านซ่อมจักรยานยนต์และโรงกลึง (ณ) ซึ่งเป็นศูนย์รวมชาวบ้านเพศชายหลายรุ่น หลายกลุ่ม หากพิจารณาในรายละเอียดเพิ่มเติมอาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า ลักษณะการตั้งบ้านเรือนแบบนี้เอื้อต่อการตรวจสอบการเข้าออกของผู้คนแปลกหน้า หรือต่งถิ่น ในการเดินทางเข้ามาในหมู่บ้านเพราะชาวบ้านจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนมานั่งเสวนา พูดคุย และตรวจสอบการเข้าออกของผู้คน และการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในชุมชน (ดูแผนที่ประกอบ)

รูปภาพที่ 1 แสดงสรุปแผนที่เดินดินลักษณะเชิงภูมิศาสตร์กายภาพชุมชนบ้านดอนกลอย

1.2. มิติทางประวัติศาสตร์ (historical)

บ้านดอนกลอยเริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2400 และตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านดอนกลอย” เนื่องจากเห็นว่าบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณ ธัญญาหาร เป็นที่ดอนมีป่ากลอยเป็นจำนวนมาก (กลอยเป็นพืชชนิดหนึ่ง) ในช่วงแรกมีการสร้างวัดขึ้นทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้าน คือ วัดบ้านดอนกลอย ซึ่งต่อมามีกลุ่มคนอพยพมาอยู่รวมกันมากขึ้น เพราะเป็นแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก จึงทำให้ประชากรของหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น จึงมีการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านขึ้นปกครอง เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบของชุมชน โดยมีนายอินเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ในช่วงแรกบ้านดอนกลอยมีเพียงหมู่บ้านเดียว คือ หมู่ 6 จนกระทั่งในปี พ.ศ.2425 เกิดโรคระบาด คือ โรคทำ (อหิวาต์ดกโลก) ทำให้เกิดการล้มตายเป็นจำนวนมาก เกิดการอพยพเป็นหลายกลุ่ม ซึ่งมีประมาณ 50 หลังคาเรือนที่ไม่อพยพไปไหน และทุกคนที่รอดชีวิต ต่างก็ช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านโดยเร็วที่สุด เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จนประมาณปี พ.ศ.2441 หลังจากเหตุการณ์โรคทำระบาดผ่านไปผู้คนก็เริ่มทยอยกลับมาที่หมู่บ้าน ทำให้มีครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นเป็น 115 หลังคาเรือน กระทั่งปี พ.ศ.2530 ในหมู่บ้านมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นถึง 239 หลังคาเรือน จึงได้มีการขยายหมู่บ้านออกเป็นหมู่ 17 และขยายเพิ่มเป็น หมู่ 20 เมื่อปี พ.ศ. 2544 เพื่อประโยชน์ด้านการจัดสรรงบประมาณ

1.3. มิติทางเศรษฐกิจ (economic)

ชาวบ้านบ้านดอนกลอยเกือบทั้งหมู่บ้านประกอบอาชีพหลัก คือ อาชีพทำนา อาชีพรอง คือ การประมง เลี้ยงสัตว์ (เช่น วัว หมู ไก่ เป็ด ปลา กบ) ทัศนกรรมพื้นบ้าน (จักสานและทอเสื่อ ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากต้นกก) ค้าขาย รับจ้างทั่วไป และมีส่วนน้อยที่รับราชการ เนื่องจากการเป็นสังคมเกษตรกรรม รายได้ส่วนใหญ่ของชุมชนจึงมาจากการทำการเกษตร แต่ในปัจจุบันพบว่าในเขตพื้นที่อำเภอโกสุมพิสัย มีโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่ง (เช่น โรงงานอ้อยวังขนาย โรงงานทอผ้า) ทำให้ประชากรบางส่วนออกไปทำงานเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่ง ซึ่งส่วนมากจะเป็นคนหนุ่มสาวที่มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมปลายขึ้นไป หรือบางครั้งก็เข้าไปประกอบอาชีพรับจ้างในเมือง

1.4. มิติทางการเมือง (political)

จากโครงสร้างทางสังคมของบ้านดอนกลอยหมู่ทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่า ลักษณะทางสังคมมีส่วนในการเกื้อหนุนการทางการเมืองของชุมชนเป็นอย่างมาก กล่าวคือ การที่โครงสร้างทางสังคมมีลักษณะความสัมพันธ์แบบระบบเครือญาติ ส่งผลให้มิติทางการเมืองมีความใกล้ชิดกันมากและมีความชัดเจนในบางประการ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความคิดเห็นทางการเมืองที่คล้ายกันมาก มีพฤติกรรมและการแสดงออกทางการเมืองไปในทิศทางเดียวกัน มีเพียงส่วนน้อยที่มีความเห็นต่าง หากแต่จะไม่แสดงออกทางการเมืองใด ๆ ทั้งสิ้น โดยสามารถแบ่งช่วงเป็นกลุ่มสังคมย่อย ๆ ได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเห็นด้วยกับเสื้อแดง และ กลุ่มเฉย ๆ กับเรื่องการเมือง

กลุ่มแรก คือ กลุ่มเห็นด้วยกับเสื้อแดง เป็นกลุ่มทางการเมืองที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในหมู่บ้าน และส่วนมากจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีทำเลที่ตั้งอยู่บริเวณทางเข้าหมู่บ้าน (ข) (ข) (ฉ) อยู่บริเวณตรงกลางชุมชนของหมู่บ้าน (ก) (ง) และกระจุกตัวอยู่ในละแวกเครือญาติพี่น้องกัน โดยส่วนมากคนอีสานจะมีที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเกิดของต้นตระกูลอยู่ในละแวกเดียว หากจะต่างถิ่นกัน ส่วนมากเกิดจากการย้ายถิ่นฐานจากการประกอบอาชีพการย้ายตามคู่ครอง ประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะพบรักและแต่งงานกันภายในหมู่บ้าน หากมิใช่ภายในหมู่บ้านก็จะเป็นหมู่บ้านใกล้เคียง จึงทำให้กลุ่มการเมืองนี้ เป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในหมู่บ้าน

กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มเฉย ๆ กับเรื่องการเมือง เป็นกลุ่มทางการเมืองที่มีขนาดเล็กมาก มีสมาชิกอยู่ประมาณ 30-50 คน โดยสมาชิกหลัก ๆ ของกลุ่มนี้ มักมีการศึกษาสูง คือ ระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีอาชีพรับราชการหรือมีลูกหลานรับราชการหรือประกอบอาชีพในเมือง และด้วยเหตุที่กลุ่มนี้ค่อนข้างมีฐานะมากกว่ากลุ่มแรก อีกทั้ง

ช่วงเวลาในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน ทำให้ขาดการพบปะพูดคุยกันกับกลุ่มแรก และจากการลงพื้นที่พบว่า ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 17 กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาโท มีเวลาอยู่ในหมู่บ้านมากนัก เป็นตัวแทนของกลุ่มนี้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านด้วยในปัจจุบัน และมีภรรยาทำงานองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นตัวอย่างของครอบครัวที่ไม่เลือกข้างทางการเมือง อาจเป็นเพราะช่วงเวลาว่างจากงานไม่ตรงกับชาวบ้านทำให้ขาดการพบปะพูดคุย ทั้งที่ในสายงานต้องเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในขณะที่ผู้นำอีกสองหมู่บ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีช่วงเวลาในการพบปะพูดคุยกับชาวบ้านมากกว่า

1.5. มิติทางสังคม (social)

สภาพสังคมโดยทั่วไปของชุมชน เป็นลักษณะชุมชนชนบท ถึงแม้จะมีที่ตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอ โกลุ่สมพิสัยเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ลักษณะของครอบครัวเป็นทั้งแบบครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวใหญ่ (ครอบครัวขยาย) เมื่อพิจารณาในแง่การดำรงอยู่ของชุมชนบ้านดอนกลอยจากการเข้ามาสัมผัสและสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย พบว่า สถาบันครอบครัว และระบบเครือญาติ เป็นแรงเกาะเกี่ยวทางสังคมที่สำคัญ ซึ่งส่งผลต่อโครงสร้างทางสังคมเป็นอย่างมาก อีกทั้งสานสัมพันธ์ด้วยการจัดการแต่งงานกันเองในหมู่บ้าน เนื่องจากชาวบ้านจะทราบกันดีว่า ลูกบ้านไหนไม่เกรง รู้จักทำมาหากิน ทำให้ประเพณีการแต่งงานวนเวียนกันอยู่ไม่กี่สกุลหลัก ๆ หรือที่คนอีสานเรียกว่า “กินตอง” การสานสัมพันธ์ในหมู่บ้าน

ด้านระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนในหมู่บ้านดอนกลอยส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งส่วนมากเป็นผู้สูงอายุที่ไม่นิยมเรียนหนังสือในอดีต ชั้นมัธยมศึกษา หรือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พบมากในช่วงวัยกลางคน คนรุ่นใหม่มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี และส่วนน้อยที่มีระดับการศึกษาในระดับที่สูงกว่าระดับปริญญาตรี

1.6. มิติทางวัฒนธรรม (cultural)

ชาวบ้านชุมชนบ้านดอนกลอยทั้งหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งมีความเชื่อตามหลักคำสอนของศาสนาที่มีการยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตของท้องถิ่น และมีบางส่วนที่มีความเชื่อด้านไสยศาสตร์ตามความเชื่อที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นในท้องถิ่นเช่นกัน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับหลักคำสอนของศาสนาพุทธ ซึ่งจะมีประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนได้ปฏิบัติกันตามความเชื่อดั้งเดิมทางด้านวัฒนธรรม มีทั้งหมด 12 เดือน ที่เรียกกันจนติดปากว่า “อีตสิบสอง” ซึ่งมีผลดีทางวัฒนธรรมของหมู่บ้าน เพราะการจัดงานบุญประเพณีในแต่ละครั้งจะถือเป็นการรวมญาติ เพราะลูกหลานจะเดินทางกลับมาทำบุญพร้อมหน้าพร้อมตากันทั้งครอบครัว อีกทั้งยังเกิดความสามัคคีในชุมชนจากการร่วมกันสืบทอดประเพณีอีกด้วย

นอกจากนี้ลักษณะการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมกับความเชื่อของชาวบ้าน เป็นรูปแบบการฝังรากลึกในประเพณีพิธีกรรมเข้าสู่รูปแบบการดำเนินชีวิตของชุมชนหมู่บ้านดอนกลอยอย่างแนบแน่น ความเชื่อของคนอีสานในเรื่อง “บาปบุญ คุณโทษ” “บุญคุณ ต้องทดแทน” ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องการเมืองด้วย ทั้งนี้ โดยเฉพาะ “พิธีกรรมการบายศรีสู่ขวัญ” ของคนอีสานซึ่งมักจะเป็นส่วนหนึ่งในทุกพิธีการ “อีตสิบสอง” หรือการดำเนินชีวิตของคนอีสานจะมีการบายศรีสู่ขวัญควบคู่กันไปเสมอ พิธีกรรมดังกล่าวจะมีการผูกต่อข้อมือด้วยด้ายสายสิญจน์นับว่าเป็นพิธีการที่สำคัญในการสร้างขวัญและกำลังใจและการเรียกพลังทางจิตตามความเชื่อของคนอีสาน

1.7. มิติทางการสื่อสาร (communication)

สำหรับรูปแบบการสื่อสารในชุมชนหมู่บ้านดอนกลอยทั้ง 3 หมู่ ผู้วิจัยสามารถจำแนก รูปแบบการติดต่อสื่อสารได้ดังนี้

1.7.1. สื่อบุคคล เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลทั้งที่เห็นหน้าค่าตา และไม่เห็นหน้าค่าตา โดยใช้ โทรศัพท์มือถือเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารของสมาชิกในชุมชนบ้านดอนกลอย เป็นการไหลเวียนผ่านคำบอกเล่าแบบปากต่อปากของสมาชิกในชุมชนซึ่งมีความรวดเร็วมาก ชาวบ้านบางคนอธิบายเพิ่มเติมว่า แต่มีความเคลื่อนไหว หรือเหตุการณ์ใด ๆ ที่ผิดปกติเกิดขึ้นในหมู่บ้าน สมาชิกในครัวเรือนต่าง ๆ ก็จะได้รับรู้ได้โดยรวดเร็ว เพราะชุมชนบ้านดอนกลอย เป็นชุมชนแบบปิด หากมีรถยนต์แปลกตาวิ่งเข้ามาภายในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะทราบทันทีว่ามีบุคคลภายนอกเข้ามาภายในหมู่บ้าน เพราะชาวบ้านจะบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ต่อ ๆ กันไปอย่างรวดเร็ว

1.7.2. การสื่อสารแบบกลุ่ม แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1) ไม่เป็นทางการ เป็นการไหลเวียนข่าวสารจากการพบปะสังสรรค์ หรือการเสวนาผ่านร้านค้าของชำตรงทางเข้าหมู่บ้าน ร้านส้มตำ ร้านก๋วยจั๊บ ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ เป็นต้น ซึ่งเป็นรูปแบบการพูดคุยหลังจากว่างจากทำงานประจำวันชาวบ้านก็จะแวะเวียนมาพบปะ พูดคุยกัน

2) ที่เป็นทางการ เป็นการไหลเวียนข่าวสารต่าง ๆ จากการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งโดยเฉพาะ จากการมีวัตถุประสงค์ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ได้แก่ กลุ่มสตรีจักษุบำบัดบ้านดอนกลอย

1.7.3. สื่อกิจกรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ทางสังคม เป็นรูปแบบการไหลเวียนของข่าวสารจาก “ ฮีตสิบสอง ” คือเมื่อมีการรวมตัวของชาวบ้านจากงานบุญงานประเพณี การพบปะพูดคุย การร่วมสังสรรค์เฮฮา จากงานบุญก็จะเกิดการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ขึ้น ทั้งนี้งานประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนได้ปฏิบัติกันตามความเชื่อดั้งเดิมทางด้านวัฒนธรรม มีทั้งหมด 12 เดือน จะถูกจัดขึ้นที่วัดบ้านดอนกลอย และศาลากลางบ้านของชุมชน หากเป็นงานกฐินของชุมชนทั้ง 3 หมู่บ้าน จะรวมต้นดอกเงินไว้ที่วัดบ้านดอนกลอย แต่หากเป็นบุญกฐินที่ชาวบ้านจะเอาไปทอดที่หมู่บ้านอื่นจะรวมต้นดอกเงินไว้ที่ศาลากลางบ้าน เป็นต้น

1.7.4. หอกระจายข่าวชุมชน ในชุมชนบ้านดอนกลอยมีหอกระจายข่าวอยู่ทั้งหมด 4 ที่ ได้แก่ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 หมู่ที่ 17 หมู่ที่ 20 และ วัดบ้านดอนกลอย คือ เมื่อมีข่าวสารใด ๆ ที่ต้องชี้แจงจากทางการหรือเรื่องทั่ว ๆ ไปของหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้านก็จะประกาศให้ชาวบ้านในหมู่บ้านของตนรับทราบส่วนหอกระจายข่าวของวัด จะเปิดใช้งานเมื่อจะประชาสัมพันธ์งานบุญงานประเพณีของหมู่บ้าน

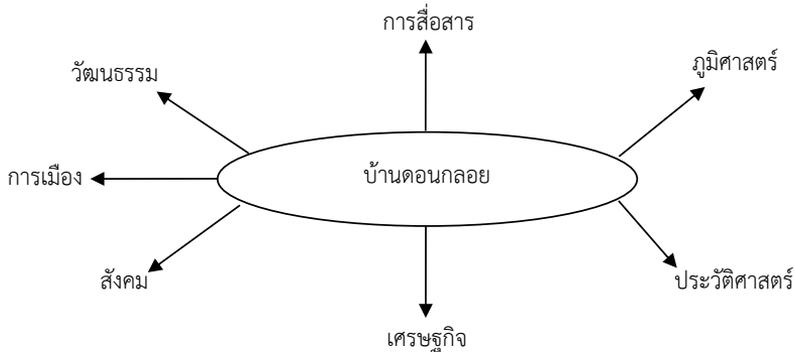
1.7.5. สื่อสารมวลชน ชาวบ้านดอนกลอยมีการติดตั้งดาวเทียมเพื่อเปิดรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในรูปแบบความชอบส่วนบุคคล โดยมีการติดตั้งดาวเทียมดังนี้

1) พิเอสไอ (PSI) เป็นจานดาวเทียมขยายขาด แต่ราคาค่อนข้างสูง จานดาวเทียมเป็นสีดำสามารถรับชมได้มากกว่า 100 ช่อง สามารถรับสัญญาณจากตะวันออกกลางได้ รวมไปถึงรายการต่าง ๆ ของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม

2) ไอพีเอ็ม (IPM) เป็นจานดาวเทียมขยายขาดเช่นเดียวกับจาน PSI การรับชมช่องต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับราคาของจานแต่ละชนิด จานชนิดนี้มีสีส้มและสามารถรับชมรายการต่าง ๆ ของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม

ทั้งนี้ พบว่า ชาวบ้านเปิดรับเฉพาะช่องสถานีเฉพาะกลุ่ม โดยเริ่มเปิดรับตั้งแต่ช่อง People Channel หรือ D-Station (DNN) ก่อนจะเปลี่ยนเป็นชื่อ Asia Update นอกจากนี้ ชาวบ้านยังเปิดรับช่องฟรีทีวีผ่านจานดาวเทียมแบบขยายขาดดังกล่าว โดยเพศหญิงดูรายการข่าวช่อง 3 ในช่วงเช้า แบบเปิดแช่ทิ้งไว้ในขณะที่ทำงานบ้านไปด้วย ส่วนเพศชายจะดูช่วงเย็นหลังจากกลับมาจากทำนา ทำไร่

กล่าวโดยสรุป หลังได้จากวิเคราะห์องค์ประกอบใน 7 มิติ อันได้แก่ มิติทางภูมิศาสตร์ มิติทางประวัติศาสตร์ มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางการเมือง มิติทางสังคม มิติทางวัฒนธรรม และมิติทางการสื่อสาร ของหมู่บ้านดอนกลอย ทั้ง 3 หมู่ สามารถสรุปได้ดังนี้

รูปภาพที่ 2 แสดงสรุปโครงสร้าง บริบทแวดล้อม องค์ประกอบ 7 มิติ ในชุมชนบ้านดอนกลอย หมู่ที่ 6 ,17, และ 20

2. การสะท้อนการสื่อสารทางการเมือง

2.1. ลักษณะการสื่อสารการเมือง

ในประเด็นการสะท้อนข่าวสารทางการเมือง พบว่า การสื่อสารทางการเมืองภายในหมู่บ้านดอนกลอย (หมู่บ้านเสื้อแดง) ในจังหวัดมหาสารคาม มีลักษณะการสื่อสารทางการเมืองโดยมีทิศทางการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) เป็นวงจรที่มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารทางการเมืองและข้อมูลซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งสารที่เป็นชาวบ้านส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสารที่เป็นชาวบ้านดอนกลอยเช่นกัน ในขณะที่เดียวกันเมื่อผู้รับสารได้รับข้อมูลข่าวสารตอบกลับมายังผู้ส่งสารด้วย จึงเป็นลักษณะการสื่อสารทางการเมืองที่ผู้ส่งสารต่างสลับบทบาทในการรับสารและส่งสารการโต้ตอบระหว่างกันที่เกิดขึ้นทำให้ความเข้าใจเนื้อหาข่าวสารทางการเมืองกันอย่างชัดเจน ซึ่งการสื่อสารแบบนี้ผู้ส่งสารให้ความสำคัญต่อปฏิริยาสะท้อนกลับ (Feedback) ทำให้การสื่อสารทางการเมืองดังกล่าวที่เกิดขึ้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความเสมอภาคในการติดต่อสื่อสารซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในข่าวสารนั้น ๆ ด้วย

ทั้งนี้จากการสังเกตการณ์จากการสัมภาษณ์ พบว่า ชาวบ้านสามารถรับรู้ อารมณ์ความรู้สึกซึ่งกันและกันได้อย่างเต็มที่ มีที่ท่าตื่นตัวในเรื่องการเมืองเป็นอย่างมาก มีความกระตือรือร้นในการโต้ตอบ แสดงอาการชอบใจ และมีอารมณ์ร่วมในการเล่าประเด็นทางการเมืองดังกล่าวระหว่างคู่สื่อสารด้วย

2.2. ลักษณะข้อมูลข่าวสารทางการเมือง

นอกจากนี้ ลักษณะข้อมูลข่าวสาร เป็นข้อมูล เนื้อหา ที่มีเนื้อหาสาระ หรือประเด็นทางการเมืองที่สมาชิกในกลุ่ม (คนเสื้อแดง) ในหมู่บ้านดอนกลอยได้รับทราบข้อมูล หรือมีความสนใจในข่าวสาร การรับฟัง และแลกเปลี่ยนข่าวสารทางการเมืองในกลุ่มซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.2.1. ข่าวสารในวงสนทนา (การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง) เป็นข่าวสารที่ผนวกกับการวิพากษ์วิจารณ์ที่ชาวบ้านให้ความสนใจและตื่นตัวมากที่สุด ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองและกลุ่มเสื้อแดง ประเด็นบุคคลทางการเมือง ได้แก่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และแกนนำเสื้อแดงทั้งส่วนกลางหรือส่วนท้องถิ่น และประเด็นคู่ตรงข้ามทางการเมือง ได้แก่ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ผลการวิจัยพบว่า ชาวสารในลักษณะดังกล่าวมีการพูดคุย แลกเปลี่ยน และแสดงความคิดเห็นอย่างจริงจังมีพฤติกรรมแสดงอารมณ์ร่วมกับเนื้อหา ข้อมูลข่าวสารทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านให้ความสนใจ มีจิตสำนึกในประเด็นทางการเมืองสูงมาก ทั้งนี้ พบว่า หากมีประเด็นการพูดคุย ถูกเหยียดหยามเสื้อแดงอีสาน จะเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในระดับรุนแรงมาก เนื่องจากรู้สึกเหมือนกำลังโดนดูถูก คัดค้าน โดยข่าวสารในวงสนทนาดังกล่าวจะเกิดขึ้นในพื้นที่สนทนากลุ่มย่อยที่ไม่เป็นทางการในหมู่บ้าน ได้แก่ ร้านค้าของชำ ร้านก๋วยจั๊บน้ำร้อน

2.2.2. ข่าวสารเกี่ยวกับท้องถิ่น หรือชุมชนโดยเฉพาะ เป็นลักษณะข่าวสารแบบเฉพาะเจาะจง หรือเป็นประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านดอนกลอย อาจอยู่ในรูปของนโยบายหรือโครงการที่หน่วยงานภาครัฐ และจังหวัดมีต่อชุมชนข่าวการเลือกตั้งในท้องถิ่น ข่าวสารปัญหา การพัฒนาสิ่งแวดล้อม หรือข่าวสารเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่น หรือบางครั้งอาจเป็นปัญหาในหมู่บ้านที่ชาวบ้านนำมาประเด็นในการพูดคุยกันก็ได้ โดยข่าวสารที่เกี่ยวกับท้องถิ่นนี้จะเกิดขึ้นในพื้นที่สนทนากลุ่มย่อยทั้งที่เป็นที่เป็นทางการ ได้แก่ ศาลากลางบ้าน กลุ่มอาชีพจักสาน และพื้นที่สนทนากลุ่มย่อยที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ร้านค้าของชำ ร้านส้มตำ ร้านก๋วยจั๊บน้ำร้อน ร้านซ่อมรถ ส่วนวัดบ้านดอนกลอยเป็นพื้นที่กึ่งทางการ

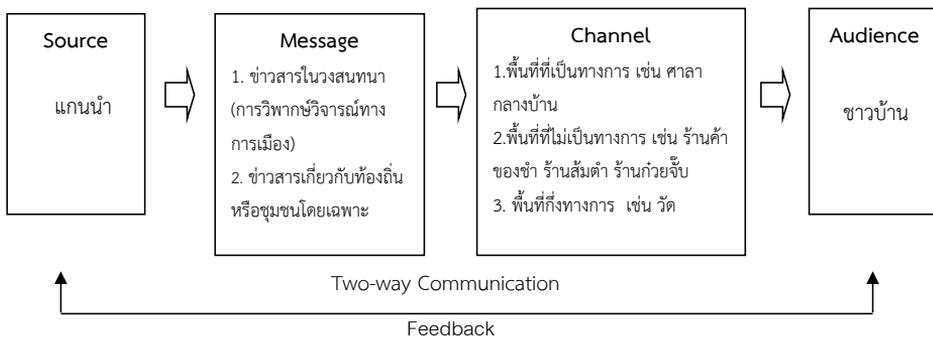
2.3. รูปแบบการไหลของข่าวสารทางการเมือง

ในส่วนของรูปแบบการไหลของข่าวสารทางการเมืองภายในหมู่บ้าน สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.3.1 การสื่อสารจากบนลงล่าง (Top-down Communication) เป็นการส่งข่าวสารจากแกนนำ หรือกรรมการกลุ่มเสื้อแดงที่มีตำแหน่งลงมายังชาวบ้าน การสื่อสารแบบนี้มักแสดงออกในรูปของนโยบาย กลุ่มเสื้อแดงต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) แผนงาน ประกาศการรวมกลุ่มทางการเมือง เป็นต้น

2.3.2. การสื่อสารตามแนวราบ (Horizontal Communication) เป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างชาวบ้านกับ ชาวบ้าน หรือ ระหว่างสมาชิกกลุ่มเสื้อแดงผู้ที่อยู่ระดับหรือตำแหน่งเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นหลัก เช่น พ่อแม่ พี่น้อง เพื่อน เครือญาติ การสื่อสารรูปแบบนี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์และเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันของกลุ่มเสื้อแดงทำให้เกิดความรักใคร่ และเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน

ทั้งนี้สามารถสรุปลักษณะการสื่อสารทางการเมือง ภายในหมู่บ้านดอนกลอย (หมู่บ้านเสื้อแดง) ในจังหวัดมหาสารคาม ตามรูปภาพที่ 3 ได้ดังนี้

รูปภาพที่ 3 แสดงสรุปลักษณะการสื่อสารทางการเมือง ภายในหมู่บ้านดอนกลอย (หมู่บ้านเสื้อแดง) ในจังหวัดมหาสารคาม

ข้อเสนอแนะ

จากการสรุปผลการศึกษาดังกล่าวผู้เขียนมีข้อเสนอจากข้อค้นพบในการวิจัย ดังนี้

1. พรรคการเมือง ควรยุติบทบาทในการสนับสนุนให้เกิดความขัดแย้งทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการใช้แกนนำสมาชิกพรรค การระดมมวลชน ชาวบ้าน โดยมุ่งหวังให้เกิดการได้เปรียบ ผลประโยชน์ทางการเมืองของกลุ่มตน
2. ผู้นำชุมชน / แกนนำหมู่บ้าน ควรเลือกเปิดรับสื่อที่มีความหลากหลายมากขึ้น
3. ภาครัฐบาลควรให้ความสำคัญ โดยการมีนโยบายในการพัฒนาเขตภาคอีสาน เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาคของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ์ ทองเลิศ. (2549). **สื่อมวลชน การเมือง และวัฒนธรรมองค์กรแห่งสายสัมพันธ์ของชีวิต**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). **สายธารแห่งนักคิดทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมืองกับการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). **สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- คณะกรรมการ. (2551). **การสื่อสารทางการเมือง**. ประมวลสาระชุดวิชาการสื่อสารทางการเมือง (หน่วยที่ 1-7). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- จรัล มานตรี. (2553). **เครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองชุมชนไทยมุสลิมในยุคการเมืองเลือกข้าง**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2544). **แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจิตรศิลป์
- ชาร์ลส์ เอฟ คายส์. (2552). **แนวคิดท้องถิ่น ภาคอีสานนิยมในประเทศไทย**. อุบลราชธานี : ศูนย์วิจัยสังคม อนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขง
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2546). **ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่**. วารสารศิลปากร ปีที่ 23 ฉบับที่ 3 : 238-262 ,
- ประภาส ปิ่นตบแต่งและคณะ .(2553). **Red Why แต่งทำไม สังคมไทยและการมาของคนเสื้อแดง**. กรุงเทพฯ : โอเพ่นบุ๊ก.
- พฤทธิสาด ชุมพล. (2549). **ระบบการเมือง: ความรู้เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2532). **การสื่อสารทางการเมืองและการไหลเวียนของข่าวสารในชุมชนมุสลิม**. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- Almond, Gabriel A., and Powell G. Bingham, Jr.(1966). **Comparative Politics A Development Approach**. Boston : Little, Brown, and Company.

- Arnold, H. I. and Feldman DC. (1986). **Inter groups Conflict in Organization Behavior**.
New York : Mc Graw - Hill.
- Brian McNair, (1999). **An Introduction to Political Communication**, 2 edition. New York : Rout ledge.
- Deutsch, Karl W. (1966). **The Nerves of Government : Models of Political Communication And Control**. New York : The Free Press.
- Lawrence A. Scaff. (1975). **“Two concepts of Political Participation”** Westerm Politic Quanterly
28 (September 1975) : 454 - 455.